

Oponentský posudek habilitační práce

Pavel Suchánek

Triumf obnovujícího se dne.

Umění a duchovní aristokracie na Moravě v 18. století

Barrister & Principal – Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno 2013,
408 s.

Problematika vztahu šlechty českých zemí k určujícím duchovním proudům 18. století a k rozličným formám kulturních investic se stala v průběhu posledních desetiletí frekventovaným badatelským tématem. Znatelně větší pozornost však byla doposud věnována aristokracii světské, zatímco v oblasti bádání o katolickém kléru se zájem soustředil více na řádové duchovenstvo (čehož dokladem je i předchozí monografie Pavla Suchánka o mecenátu opatů kláštera Hradisko, úspěšně obhájená jako práce disertační). Přesto má předložený habilitační spis několik ideových předstupňů, z nichž na prvním místě je nutno vytknout nedávné podnětné práce Ondřeje Jakubce a Radmily Pavlíčkové. Suchánkova kniha představuje jakýsi pokus o dílčí syntézu – a budiž hned úvodem řečeno, že jde o pokus detailně promyšlený, podnětný a tudíž zdařilý. Důmyslná kompozice rozpravy si ve své sofistikovanosti nezadá se subtilními ideovými scénáři barokních „gesamtkunstwerků“, o nichž s empatií sama pojednává. Protože však struktura knihy vychází organicky z charakteru popisované materie, nepůsobí dojmem zaumnosti a chtěnosti, nýbrž se naopak jeví jako logická. Po úvodních „povinných“ pojmových a metodologických exkursech představuje autor své téma postupně ve čtyřech rozsáhlých oddílech, rozvržených na chronologicko-věcném základě. První z nich, *Rituály obrazy a moci*, upozorňuje na specifika čtení vizuálních dokladů spojených s vladařskou symbolikou a odrážejících pozdně barokní mocenské rituály. Kapitola s názvem *Obraz, dějiny a paměť* stojí na brilantních a překvapivě objevných ikonologických rozborech klíčových programních historicko-alegorických výtvarných děl, tematizujících barokní mytologicko-dějepisné narace spojené s olomouckým biskupstvím a kapitulou. Následující oddíl *Reálné prostory* věnoval Pavel Suchánek interpretačně vděčnému okruhu problémů spojenému se sociální funkcí a hierarchií různých barokních „prostorů“, konkrétně sídel duchovní aristokracie a katolických svatyní, v kontextu jejich výzdoby. Závěrečná kapitola, výstižně nazvaná *Od obrazu k umění* rekapituluje problematiku proměn vnímání i samotné funkce uměleckého díla v osvícenském období. Modelovým objektem mu zde je výzdoba Velké jídelny zámku v Kroměříži a těžiště výkladu spočívá v citlivé

interpretaci jejích dobových intelektuálních komentářů. Zásadní proměna, jejímž následkem, zjednodušeně řečeno, přestává být programní výtvarné dílo primárně mnohvrstevnatým historicko-filosofickým traktátem a stává se „pouhým“ nositelem estetického potěšení, vyznačuje autorovi epilog pozdně barokní epochy v prostředí moravské duchovní aristokracie.

Struktura předloženého habilitačního spisu by se dala přirovnat k vnitřně provázanému obrazovému cyklu, jehož středem a jádrem je pestrý a strhující, nadto z různých úhlů nahlížený obraz intelektuálního světa představitelů vysoké církevní hierarchie olomoucké diecéze. Pavel Suchánek shrnul v knize jak vlastní již dříve publikované poznatky, tak i nové výsledky impozantních pramenných studií. Vytčené téma zde není, a jistě ani nechtělo být pojednáno v encyklopedické úplnosti, ale v reprezentativních studiích, postihujících podstatné aspekty problematiky. Odpovědná práce s prameny doprovázená kritickou reflexí literatury charakterizuje posuzované dílo jako celek. Vysoce hodnotím zvláště autorovu kritickou a citlivou mnohostrannou interpretaci výtvarných děl, vycházející zpravidla z dokonale zvládnuté heuristiky a vyznačující se neustálým tázáním po smyslu a sociální funkci umění obecně a konkrétního díla zvláště, a to nikoliv v diskursivním kontextu současné uměnovědy (byť i v něm se kandidát pohybuje bez obtíží), nýbrž v podmínkách 18. století. Zde pak nelze nesložit poklonu Suchánkově bezchybné a detailní orientaci v dobové emblematické a teoretické literatuře. Věcná správnost, úplnost a odborná spolehlivost poznámkového a bibliografického aparátu by měly být u habilitační práce samozřejmostí, nicméně je mi potěšením konstatovat, že u posuzovaného díla tomu tak opravdu je. Za pozornost stojí čtivý a poutavý styl, s nímž autor své téma pojednal. *Triumf obnovujícího se dne* lze tudíž opravdu číst, nikoliv pouze studovat.

Netvrdím, že jsem bezvýhradně srozuměn se všemi názory, které Pavel Suchánek ve své knize vyslovuje, avšak žádnému z nich neupírám ani oprávněnost, ani argumentační hloubku. Z metodologického pohledu považuji za jistý nedostatek absenci širšího pohledu na strukturu a vnitřní diferencovanost světa „barokního“ olomouckého diecézního kléru, i když chápu, že autor považoval za zbytečné rekapitulovat např. starší závěry Rudolfa Zuberu, jejichž znalost u svých čtenářů možná i právem předpokládá. V interpretačním zápalu se Pavlu Suchánkovi někdy stává Olomouc středem světa, což je rys spíše sympatický. Na druhou stranu ale autor vždy v pravou chvíli nalezne správnou míru kritického odstupu. Za velmi funkční a zdařilé v tomto smyslu považuji jeho komparace olomoucké situace s prostředím vůdčích duchovních knížat v římskoněmecké říši obecně. Z drobnějších polemických postřehů si dovoluji uvést

alespoň dva. Osobně bych byl rezervovanější například v otázce přímého spojování obrazů Josefa Ignáce Sadlera s teoriemi L. A. Muratoriho, zejména pak v analogii jejich explikace na díla Giambattisty Tiepola, jak ji uskutečnila Johanna Fasslová (s. 247–259). Nijak tím nechci zpochybňovat kontakty olomouckých hierarchů s Muratorim, ostatně známé a prokázané, avšak obávám se, že takto přímočaře cesty inspirace mezi italským reformním katolicismem a uměleckým zázemím olomoucké diecéze nevedly. Druhou poznámku bych adresoval *Rendez-vous u sv. Jana* (232–246). S interpretací dobové funkce soch světců ve veřejném prostoru jakožto ohnisek inscenovaného duchovního „theatra“ se v zásadě ztotožňuji a pokládám ji za podloženou. Anekdotické a zdánlivě mravoličně věrné postřehy z *Obrazárny katolických nešvarů* od josefinisty Josefa Richtera však mohu za „pozoruhodné svědectví o podobách lidové zbožnosti“ pokládat jenom stěží. Ve skutečnosti jde o pamfletickou konvenci pracující s ustálenými floskulemi. Zvláště zmínky o katolických slavnostech jako vhodných příležitostech k erotickým hrátkám nižších společenských vrstev přecházejí už od pozdního 16. století téměř beze změny z jednoho protikatolického spisu do druhého, aby posléze vstoupily do moderní antiklerikální publicistiky.

Přes marginální kritické postřehy je myslím zřejmé, že posuzovanou knihu shledávám po odborné stránce zralou a plně přesvědčivou. Habilitační spis Pavla Suchánka *Triumf obnovujícího se dne* podle mého přesvědčení **splňuje požadavky standardně kladené na úroveň habilitačních prací v daném oboru**. Proto jej **doporučuji k obhajobě** jako důstojný podklad pro získání docentského gradu.

Praha, říjen 2014

Prof. PhDr. Vít Vlnas, Ph.D.